

ІДЕЇ ІВАНА ЗЯЗЮНА ЩОДО ПРОФЕСІЙНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНО ОБДАРОВАНОЇ МОЛОДІ В ТЕОРІЇ І ПРАКТИЦІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Процес розвитку будь-якої держави залежить від рівня її освіти, ступеня забезпечення кожному громадянину рівного доступу до якісних освітніх послуг. Для вирішення основних завдань галузі важливим є створення повноцінних умов функціонування всіх навчальних закладів і загальноосвітньої школи зокрема. До основних умов успішної роботи школи відносимо: нормативно-правове забезпечення, матеріально-технічна база, сучасне комп'ютерне і програмне забезпечення, в т. ч. швидкісний Інтернет, навчально-методичне й науково-методичне забезпечення, психологічний супровід навчально-виховного процесу, повноцінне фінансування, демократичне управління й ефективна співпраця з громадами різних рівнів. Однак, навіть створення ідеальних умов функціонування загальноосвітнього навчального закладу не сприятиме досягнення поставлених цілей, якщо школа не буде забезпечена висококваліфікованими педагогічними кадрами. Про найголовнішу роль вчителя в освітніх змінах Іван Зязюн писав так: “Які б реформи не відбувалися в освіті, які б не пропонувалися ідеї щодо її змісту, щодо найновітніших технологій і світових її стандартів, вони завжди будуть недостатніми, бо найважливішою ланкою поліпшення якості освіти був і залишається вчитель” [1, с. 305].

Проблема забезпечення шкіл висококваліфікованими педагогічними кадрами не втратила своєї актуальності й понині. Серед низки суперечностей, що притаманні освіті сьогодення, найбільш болючим є питання низької престижності професії педагога у суспільстві, що проявляється через моральну (неповага зі сторони держави, суспільства, батьків, учнів) та матеріальну (низька заробітна плата, відсутність житла та ресурсів на професійне зростання тощо) складові. Варто зазначити, що сьогодні Урядом України вже зроблено конкретні кроки щодо поліпшення стану освіти, підвищення заробітної плати педагогічних та науково-педагогічних працівників галузі, покращення матеріально-технічної бази закладів тощо. Однак, проблема не лише у фінансуванні. Перша й найголовніша причина неякісного й недостатнього забезпечення освіти кадрами – низький рівень випускників шкіл, які вступають до ВНЗ на педагогічні спеціальності.

Відповідь на актуальне питання пошуку шляхів вирішення проблеми знаходимо у педагогічній спадщині І. Зязюна. Ще під час популярних у 90-ті роки ХХ ст. зустрічей з педагогами-новаторами в телестудії Останкіно Іван Зязюн, відповідаючи на запитання зацікавленої його педагогічними ідеями аудиторії, вказує на один із ефективних шляхів забезпечення шкіл вчителями, а саме: проведення профорієнтаційної роботи з метою виявлення педагогічно обдарованих учнів середньої та старшої школи, забезпечення їх відповідними умовами навчання в педагогічному інституті: “Ми задумали і розробили програму “Юний педагог”, а потім у 300 школах області її зреалізували. Зараз маємо третій випуск за такою програмою: 7, 8, 9-ті класи пройшли відповідну підготовку. Юні педагоги працювали з дошкільнятами, молодшими школярами, помічниками вчителів. У десятому класі всіх бажаючих зараховуємо на факультет майбутнього педагога. Восьми – десяти заключних занять достатньо, щоб визначити правильність вибору професії і дати остаточну оцінку абітурієнтові” [1, с. 187].

Наукова і педагогічна спадщина І. Зязюна є орієнтиром для нащадків у вирішенні багатьох питань функціонування освіти України, в тому числі й вирішенні кадрових питань галузі. Важливим є врахування закономірностей і принципів розвитку освіти в умовах суспільних трансформацій, що яскраво проявляються у процесах децентралізації влади, зростаючої ролі

громади в управлінні навчальними закладами, відкритості закладів освіти до співпраці, нових вимог споживачів освітніх послуг до якості освіти тощо. Зміна освітньої парадигми сучасного суспільства, її перехід від когнітивної до компетентної, ставлять в центр всіх задумів і проектів дитину як головну дійову особу сучасної школи, якій належить весь освітній простір (теорія дитиноцентризму Василя Кременя). Аналізуючи концепцію Нової української школи [2] розуміємо, що сучасну освічену особистість, патріота із глибокими знаннями й активною громадянською позицією може виховати лише авторитетний компетентний педагог (знаючий, уміючий, переконаний), здатний глибоко розуміти кожного, розкривати задатки й обдаровання, підтримувати розвиток, створювати комфортний психологічний клімат педагогічної взаємодії, бути старшим другом і порадицею. Окрім того, вчитель має бути в тренді інформаційного й цифрового суспільства, володіти сучасними інтерактивними технологіями, вчасно й правильно реагувати на виклики дитячого й молодіжного середовища. Пошук і підготовка саме таких вчителів має стати пріоритетом не лише для вищої школи, але й для системи післядипломної педагогічної освіти (ППО), оскільки робота з виявлення й підтримки педагогічно обдарованих учнів повинна проводитись кращими вчителями як складова їхнього підвищення кваліфікації (ПК) й професійного розвитку та розпочинатися з 7-х (8-х) класів школи. У вирішенні цього питання головна роль має належати педагогам-майстрам. Як правило, це педагоги, які мають звання “вчитель-методист”.

Розглянемо питання з точки зору ППО, її місця і ролі у професійному розвитку педагогічних працівників, оскільки сьогодні це проблема досить активно дискутується. Принципово нові підходи до професійного розвитку фахівців декларуються у проекті нового Закону України “Про освіту” [3], що знайшли позитивний відгук у освітянській громаді. Процеси демократизації українського суспільства відкривають нові можливості для фахового зростання працівників галузі освіти, дають їм право на професійну свободу і вибір. Використання творчого потенціалу вчителів-майстрів, кращих з кращих, успішних, закоханих у свою професію педагогів дає можливість не лише результативно працювати, але й діяти на випередження – відбір і підготовку до вступу на відповідні спеціальності педагогічно обдарованих випускників шкіл, які хочуть наслідувати свого улюбленого вчителя і вже сьогодні уявляють себе справжніми майстрами педагогічної справи.

Як показує дослідження питання ПК у галузі освіти [4], вчитель-методист залишається нереалізованим у межах традиційно існуючих програм. Тому мають бути запропоновані такі форми і зміст навчання, які б сприяли розкриттю творчого потенціалу цієї категорії освітян. Саме такий підхід, за підтримки та безпосередньої участі академіка Івана Андрійовича Зязюна, й закладено в ідею створеного Університету майбутнього вчителя (далі – Університет), що успішно функціонує на теренах освіти Київській області та має обласне, районі/міські відділення.

Мета діяльності Університету полягає у проведенні системної профорієнтаційної роботи з педагогічно обдарованими учнями, створення умов отримання ними вищої педагогічної освіти для забезпечення кадрами навчальні заклади регіону.

Основними завданнями Університету визначено такі:

- створення системи цілеспрямованого виявлення учнів, які мають здібності до педагогічної діяльності;
- розробка програми і технології навчання й підтримки дітей та молоді, які мають бажання обрати у майбутньому професію вчителя;
- розвиток в учнів інтересу до педагогічної діяльності, формування у них професійних цінностей, ідеалів та переконань, розвиток педагогічних здібностей;
- залучення учнів до дослідно-експериментальної роботи з проблем педагогіки і психології;
- створення умов для набуття учнями первинних навичок педагогічної діяльності;
- розробка та впровадження нового механізму відбору обдарованої молоді для вступу

на педагогічні спеціальності ВНЗ та працевлаштування після закінчення вузу, надання гарантованого соціального пакету молодим спеціалістам (підписання договору між відділом освіти, випускником Університету майбутнього вчителя і ВНЗ) [5].

Вивчення змісту програми, усвідомлення того, що навчальний процес зі слухачами Університету необхідно проводити з використанням найсучасніших освітніх технологій підводить до висновку, що реалізація поставлених мети і завдань під силу лише найкращим педагогам, які у постійному процесі самоосвіти й самовдосконалення. Так, основними принципами й підходами професійного розвитку педагогів, які працюють в Університеті, стали: добровільність вибору, демократичність взаємодії з учнями, посилення наукового пошуку і вирішення практичних проблем, вміння критично мислити, здатність до взаєморозуміння й комунікації, розвиток навичок колективної роботи, творчого підходу до вирішення справи, вміння знаходити нестандартні рішення завдань і проблем. Навчання в Університеті показало переваги поєднання можливостей формальної, неформальної та інформальної освіти, персоналізації навчання і сторітеллінгу, навчання у неформальному середовищі й через челленджі (виклики) як ефективних методик освіти старшокласників.

Аналізуючи роботу Університету за останні десять років можемо стверджувати, що ідея залучення кращих вчителів – методистів, які мають активну громадянську позицію і глибоко усвідомлюють необхідність вирішення проблеми забезпечення педагогічними кадрами шкіл свого району/міста, до організації й змісту роботи Університету повністю себе виправдала. По-перше, використання нетрадиційних форм ПК вчителів-методистів стали яскравим прикладом того, що інноваційні підходи у професійному розвитку вчителя є більш демократичними й ефективними, ніж традиційні й сприяють розкриттю творчого потенціалу педагога; по-друге, залучення кращих і успішних представників освітянських професій до профорієнтаційної роботи серед дітей та юнацтва сприяє відновленню престижу вчительської професії у суспільстві й конкретній громаді; по-третє, робота Університету продемонструвала важливість тісної співпраці між учнями шкіл та їхніми батьками, педагогічною громадою, владою (відділи освіти) і ВНЗ у вирішенні питання забезпечення закладів освіти молодими вчителями. І найголовніше – у більшості випадків практично вдалося вирішити питання забезпечення педагогічними кадрами загальноосвітні навчальні заклади області, до шкіл прийшли зорієнтовані й мотивовані на педагогічну професію молоді спеціалісти.

Отже, проблема забезпечення шкіл України педагогічними кадрами є досить складною. Від успішного проведення профорієнтаційної роботи і відбору педагогічно обдарованих випускників шкіл для вступу у ВНЗ залежить майбутнє всієї освіти України, про що йдеться у педагогічній спадщині академіка Івана Зязюна. Одним із ефективних шляхів вирішення означеного питання є зміна вектора функціонування ППО у частині запровадження сучасних форм і змісту ПК й професійного розвитку освітян, що передбачають, у першу чергу, високу ступінь поваги і довіри до вчителя-майстра, активне використання його творчого потенціалу в роботі з майбутньою освітянською зміною.

Література:

1. Зязюн І. А. Педагогіка добра: ідеали і реалії : наук.-метод. посіб. / І. А. Зязюн. – К. : МАУП, 2000. – 312 с.
2. Концепція Нової української школи [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/konczepczija.html>
3. Проект Закону України “Про освіту” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.mon.gov.ua/content/Діяльність/.../14-zakonoprojekt-pro-osvitu-\(2\).docx](http://www.mon.gov.ua/content/Діяльність/.../14-zakonoprojekt-pro-osvitu-(2).docx)
4. Клокар Н. І. Підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників в умовах післядипломної освіти регіону на засадах диференційованого підходу : монографія / Н. І. Клокар. – К., 2010. – 528 с.
5. Університет майбутнього вчителя : навчально-методичний посібник / авт.-упор. : Н. І. Клокар, Є. М. Бачинська, Г. М. Стадніченко. – Біла Церква : КОПОПК, 2005. – 169 с